

Comité ter bestrijding van vrouwendiscriminatie

Alg. verspreiding
14 november 2014
Nederlands
Origineel: Frans

Comité ter bestrijding van vrouwendiscriminatie

Slotopmerkingen betreffende het zevende periodiek rapport van België *

1. Het Comité heeft het zevende periodiek rapport van België (CEDAW/C/BEL/7) bestudeerd op de 1257e en 1258e zitting van 28 oktober 2014 (CEDAW/C/SR.1257 en 1258). De vragenlijst van het Comité en de antwoorden van België werden bekendgemaakt onder respectievelijk referentie CEDAW/C/BEL/Q/7 en CEDAW/C/BEL/Q/7/Add.1.

A. Inleiding

2. Het Comité dankt de Verdragspartij voor de indiening van haar zevende periodiek rapport en voor de schriftelijke antwoorden op de vragen van de werkgroep die vóór de zitting bijeenkwam, voor de mondelinge uiteenzetting door de Belgische delegatie en voor haar toelichtingen als antwoord op de vragen van de leden van het Comité tijdens de besprekingen.

3. Het Comité dankt de Verdragspartij voor de weloverwogen samenstelling van de delegatie, onder leiding van de heer Bertrand de Crombrughe, ambassadeur, permanent vertegenwoordiger van België bij het VN-bureau in Genève. De delegatie bestond uit vertegenwoordigers van het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen, de federale overheidsdiensten justitie, binnenlandse zaken, werkgelegenheid, arbeid en sociaal overleg, gedecentraliseerde instanties en de permanente vertegenwoordiging van België bij het VN-bureau en andere internationale instellingen met zetel in Genève.

* Goedgekeurd door het Comité op de negenenvijftigste zitting van 20 oktober tot 7 november 2014.

B. Positieve elementen

4. Het Comité verheugt zich over de vooruitgang op het gebied van wetshervorming die is geboekt sinds zijn onderzoek, in 2008, van het vijfde en zesde periodiek rapport van de Verdragspartij (CEDAW/C/BEL/6). Deze vooruitgang betreft :

a) de goedkeuring van de wet van 28 juli 2011 inzake de vertegenwoordiging van vrouwen in de raden van bestuur van genoteerde vennootschappen en autonome overheidsbedrijven;

b) de goedkeuring van de wet van 8 maart 2012 ter bestrijding van de loonkloof tussen mannen en vrouwen;

c) de goedkeuring van het koninklijk besluit van 2 juni 2012 ter bevordering van de vertegenwoordiging van vrouwen in leidinggevende functies in overheidsdiensten ;

d) de goedkeuring van de wet van 8 mei 2014 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek met het oog op de invoering van de gelijkheid tussen mannen en vrouwen bij de wijze van naamsoverdracht aan het kind en aan de geadopteerde;

e) de goedkeuring van de wet van 28 februari 2014, van de wet van 28 maart 2014 en van het koninklijk besluit van 10 april 2014 betreffende de preventie van psychosociale risico's op het werk, waaronder ongewenst seksueel gedrag;

f) de goedkeuring van de wet van 22 mei 2014 ter bestrijding van sexismen.

5. Het Comité stelt ook met tevredenheid de goedkeuring vast van een nationaal actieplan 2010-2014 ter bestrijding van partnergeweld en andere vormen van intrafamiliaal geweld.

6. Het Comité verwelkomt de bekrachtiging door de Verdragspartij van de volgende internationale instrumenten:

a) het Internationaal Verdrag ter bescherming van alle personen tegen gedwongen verdwijningen , in 2011;

b) Het Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap, in 2009;

c) Het Verdrag van de Raad van Europa inzake de bestrijding van mensenhandel, in 2009.

C. Aandachtspunten en aanbevelingen

Parlement

7. Het Comité benadrukt de belangrijke rol die voor de wetgevende macht is weggelegd in ~~om~~ het waarborgen van de volledige toepassing van het Verdrag (cfr.

de verklaring van het Comité over zijn betrekkingen met de parlementsleden, goedgekeurd op de vijftiende zitting in 2010). Het Comité vraagt dat het federale parlement en de parlementen van de deelstaten, overeenkomstig hun mandaat, de nodige maatregelen nemen om tegen de volgende onderzoeksperiode uit hoofde van het Verdrag gevolg te geven aan deze slotopmerkingen.

Wettelijk kader

8. Het Comité stelt vast dat er een vaste rechtspraak aanwezig is sinds het arrest van het Hof van cassatie van 27 mei 1971 waarin het stelt dat de bepalingen van een internationaal verdrag met directe werking in de interne rechtsorde voorrang hebben op de nationale wetten. Toch vindt het Comité het verontrustend dat de rechtstreekse toepasselijkheid van de bepalingen van het Verdrag wordt overgelaten aan de beoordeling van de nationale rechter, wat maakt dat de volledige integratie van de bepalingen ten gronde van het Verdrag in de rechtsorde van de Verdragspartij niet is gewaarborgd.

9. Het Comité vraagt de Verdragspartij om te zorgen voor de volledige integratie in het nationale recht van alle bepalingen ten gronde van het Verdrag.

Nationaal mechanisme voor de gelijkstelling van vrouwen

10. Het Comité is tevreden over het werk van het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen, maar uit toch zijn bezorgdheid over het feit dat deze instantie geen bevoegdheid heeft voor de coördinatie van de uitvoering van de federale beleidslijnen inzake de integratie van de genderdimensie, die zijn uitgezet in de wet van 12 januari 2007 over dit onderwerp. Het Comité betreurt ook het ontbreken van een overkoepelende strategie op het gebied van de genderdimensie. Voorts maakt het zich zorgen over de trage en versnipperde wijze waarop de “gendertest” verloopt. De bedoeling van de test is het effect van ontwerpen van wet- en regelgeving op de situatie van vrouwen en mannen te beoordelen.

11. Gelet op de ingewikkelde staatsstructuur van de Verdragspartij, doet het Comité de aanbeveling dat zij :

a) **overweegt een nationaal actieplan voor de integratie van de genderdimensie goed te keuren. Daarbij zou ze een tijdschema en meetbare doelstellingen moeten vastleggen met het oog op de integrale en eenvormige toepassing van de wet van 2007 inzake de integratie van de genderdimensie;**

b) **overweegt het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen de bevoegdheid te geven om de uitvoering van het beleid inzake de integratie van de genderdimensie te coördineren;**

c) **toeziet op de systematische toepassing van de « gendertest » die tot doel heeft het effect van ontwerpen van wet- en regelgeving op de situatie van vrouwen en mannen te beoordelen.**

Nationale instelling voor de verdediging van de mensenrechten

12. Het Comité maakt zich zorgen over het ontbreken van een onafhankelijke nationale instantie voor mensenrechten die een breed mandaat heeft en daardoor aandacht zou kunnen besteden aan alle aspecten van de mensenrechten, ook de rechten van vrouwen, conform de beginselen betreffende de status van de nationale instellingen voor de bevordering en bescherming van mensenrechten (Beginselen van Parijs), die bij resolutie 48/134 van de Algemene Vergadering zijn gevoegd.

13. Het Comité doet de aanbeveling dat de Verdragspartij binnen een welbepaalde termijn een onafhankelijke nationale instantie voor mensenrechten opricht, conform de Beginselen van Parijs, met als uitdrukkelijk mandaat de bevordering van de rechten van vrouwen en gendergelijkheid.

Tijdelijke bijzondere maatregelen

14. Het Comité verheugt zich over de tijdelijke bijzondere maatregelen van de Verdragspartij voor meer vrouwen in het Parlement en in de raden van bestuur van genoteerde bedrijven en autonome overheidsbedrijven. Toch blijft het Comité bezorgd over de aanhoudende ondervertegenwoordiging van vrouwen, meer bepaald vrouwen uit minderheidsgroepen, op de verschillende besluitvormingsniveaus van zowel het politieke en openbare leven als in de privésector. Het Comité is ook veronrust over het gebrek aan tijdelijke bijzondere maatregelen om de ongelijkheden te corrigeren die vrouwen uit achtergestelde groepen treffen, met name plattelandsvrouwen, oudere vrouwen, gehandicapte vrouwen en migrantenvrouwen.

15. Het Comité doet de aanbeveling dat de Verdragspartij een evaluatie maakt van de toepassing van de tijdelijke bijzondere maatregelen en werk maakt van nieuwe tijdelijke bijzondere maatregelen, overeenkomstig lid 1 van artikel 4 van het Verdrag en overeenkomstig algemene aanbeveling nr. 25 van het Comité ter zake. Bedoelde maatregelen worden gezien als een noodzakelijke strategie om de feitelijke gendergelijkheid sneller te bewerkstelligen, en met name de rechten van vrouwen die deel uitmaken van minderheidsgroepen te versterken op alle gebieden waar vrouwen zijn ondervertegenwoordigd of achtergesteld.

Stereotypen en schadelijke praktijken

16. Het Comité vindt het verontrustend dat de Verdragspartij nalaat het nationaal actieplan ter bestrijding van partnergeweld en andere vormen van intrafamiliaal geweld 2010-2014 doeltreffend toe te passen, meer bepaald wat gedwongen huwelijken, eerge relateerd geweld en genitale verminking bij vrouwen betreft. Het Comité maakt zich ook zorgen over de ondoeltreffende toepassing van de wet die

genitale verminking bij vrouwen verbiedt. Daarbovenop komt nog dat de gemeenschappen die dergelijke praktijken toepassen en gezondheidswerkers geen weet hebben van deze wet.

17. Het Comité doet de aanbeveling dat de Verdragspartij meer inspanningen levert met het oog op de strikte toepassing van de wet die genitale verminking bij vrouwen verbiedt en de doeltreffende uitvoering van het nationaal actieplan ter bestrijding van partnergeweld en andere vormen van intrafamiliaal geweld 2010-2014 om aldus een einde te maken aan genitale verminking bij vrouwen en andere schadelijke praktijken zoals gedwongen huwelijken en eergerelateerd geweld tegen vrouwen en meisjes. Het Comité herinnert aan aanbeveling nr. 31 inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie tegen vrouwen / algemene opmerking nr. 18 van het Comité voor de rechten van het kind inzake schadelijke praktijken en doet in dat verband de aanbeveling dat de Verdragspartij zich erop toelegt de gemeenschappen waarin deze praktijken vaak voorkomen te informeren en ook de gezondheidswerkers erop te wijzen dat dergelijke praktijken een delict vormen en een schending van de rechten van vrouwen en meisjes.

18. Het Comité zegt het verontrustend te vinden dat er geen informatie beschikbaar is over de gevolgen voor vrouwen en meisjes van het hoofddoekenverbod dat een aantal lokale besturen, openbare ziekenhuizen, scholen en privébedrijven in verschillende delen van het grondgebied van de Verdragspartij in regelgeving, reglementen en statuten hebben vastgelegd.

19. Het Comité doet de aanbeveling dat de Verdragspartij oog blijft hebben voor de gevolgen, met name wat de toegang tot onderwijs en de arbeidsmarkt betreft, die het hoofddoekenverbod van een aantal openbare besturen, openbare ziekenhuizen, scholen en privébedrijven kan hebben voor vrouwen en meisjes, en dat zij informatie verzamelt over het aantal vrouwen en meisjes dat is bestraft voor de overtreding van het verbod.

Geweld tegen vrouwen

20. Het Comité toont zich bezorgd over het volgende:

a) Het nationaal actieplan ter bestrijding van partnergeweld en andere vormen van intrafamiliaal geweld 2010-2014 bevat geen duidelijke tijdschema's of meetbare doelstellingen en gaat voorbij aan de specifieke noden van migrantenvrouwen die het slachtoffer zijn van huiselijk geweld;

b) er zijn onvoldoende vluchthuizen voor vrouwen, die vaak migranten zonder papieren weigeren om bezuinigingsredenen;

c) volgens de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen (vreemdelingenwet) kunnen vrouwen die het slachtoffer zijn van huiselijk geweld maar die illegaal in het land verblijven of voor wie de procedure loopt voor een verblijfsvergunning voor gezinshereniging, geen tijdelijke verblijfsvergunning

krijgen. Het Comité neemt weliswaar nota van de opmerking van de Verdragspartij dat in dergelijke omstandigheden zelden tot uitzetting wordt overgegaan en dat de betrokken vrouwen een verblijfsvergunning wegens humanitaire redenen mogen aanvragen, maar zegt te vrezen dat door de angst voor uitzetting de slachtoffers ervan afzien huiselijk geweld te melden.

21. Het Comité doet de aanbeveling dat de Verdragspartij:

a) in het nationaal actieplan ter bestrijding van partnergeweld en andere vormen van intrafamiliaal geweld exacte streefdatums en meetbare doelstellingen opneemt en maatregelen formuleert om te beantwoorden aan de specifieke noden van de migrantenvrouwen die het slachtoffer zijn van huiselijk geweld

b) het aantal vluchthuizen voor vrouwen en de opvangcapaciteit ervan vergroot en dat zij toeziet op de niet-discriminerende toegang voor alle vrouwen, ook migranten zonder papieren;

c) de vreemdelingenwet dusdanig aanpast dat vrouwelijke migranten die illegaal in het land verblijven of voor wie de procedure loopt voor een verblijfsvergunning voor gezinshereniging en die het slachtoffer zijn van huiselijk geweld, een tijdelijke verblijfsvergunning krijgen; ook zou de Verdragspartij de vreemdelingenwet dusdanig moeten aanpassen dat vrouwelijke migranten die in het bezit zijn van een verblijfsvergunning voor gezinshereniging en die het slachtoffer zijn van huiselijk geweld en hun partner willen verlaten, niet langer moeten aantonen dat zij als loontrekkende of zelfstandige werken of voldoende middelen van bestaan hebben. De Verdragspartij moet het nodige doen om vrouwelijke migranten te informeren over de nieuwe wettelijke bepalingen zodra deze goedgekeurd zijn;

d) ervoor zorgt dat alle vrouwelijke migranten bescherming tegen huiselijk geweld kunnen vragen en dat in dergelijk geval wordt afgezien van een uitzettingsprocedure.

22. Het Comité verwelkomt de opstelling, in februari 2014, van een register van goede praktijken ten behoeve van politiemensen die werken aan zaken die met seksuele misdrijven te maken kunnen hebben. Wel maakt het Comité zich zorgen over het volgende:

a) de omschrijving van seksueel geweld in titel VI van het Strafwetboek als “misdaden en wanbedrijven tegen de orde der familie en tegen de openbare zedelijkheid”;

b) het ontbreken van volledige statistische gegevens over geweld tegen vrouwen, uitgesplitst naar leeftijd, etnische afstamming, nationaliteit en de eventuele band tussen slachtoffer en dader, evenals cijfers over het aantal vrouwen dat door de partner of ex-partner wordt vermoord;

c) het ontbreken van gespecialiseerde centra waar vrouwen die het slachtoffer zijn van seksueel geweld terechtkunnen voor medische zorg en

psychologische begeleiding, die onmiddellijk medische en forensische onderzoeken voor bewijsgaring kunnen uitvoeren en die rechtsbijstand kunnen voorstellen;

d) het te lage aangiftecijfer van verkrachtingen en het hoge aantal gevallen waarin wordt afgezien van verdere vervolging in zaken van verkrachting of partnergeweld, wat deels is toe te schrijven aan een gering vertrouwen in de politie en het gebrek aan begeleidingsdiensten;

e) de tot op heden niet voltooide ratificatieprocedure van het Verdrag van de Raad van Europa inzake de voorkoming en bestrijding van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld (Verdrag van Istanbul) dat op 11 september 2012 werd ondertekend.

23. Het Comité doet de aanbeveling dat de Verdragspartij:

a) haar strafwetboek aanpast met het doel seksueel geweld een misdaad tegen individuen te noemen en niet misdaden en wanbedrijven tegen de orde der familie en tegen de openbare zedelijkheid;

b) statistische gegevens verzamelt over alle vormen van geweld tegen vrouwen, uitgesplitst naar leeftijd, etnische afstamming, nationaliteit en de eventuele band tussen slachtoffer en dader;

c) gespecialiseerde centra opricht (« éénloketsysteem») waar de slachtoffers van seksueel geweld onmiddellijk medische en forensische onderzoeken voor bewijsgaring kunnen laten uitvoeren, waar ze terecht kunnen voor medische zorg en psychologische begeleiding en waar ze juridisch advies kunnen krijgen inzake het indienen van een klacht;

d) onderzoekt waarom te weinig aangifte wordt gedaan van verkrachtingen en waarom in een hoog aantal gevallen wordt afgezien van verdere vervolging in zaken van verkrachting of partnergeweld en op grond van die bevindingen een beleid en strategieën uitwerkt om dit probleem aan te pakken; hiertoe behoren ook beleidsmaatregelen om het vertrouwen van de slachtoffers in de politie en andere wetshandhavingsinstanties te versterken;

e) de ratificatie van de Overeenkomst van Istanbul te versnellen.

Mensenhandel en uitbuiting van prostitutie

24. Het Comité stelt bezorgd vast dat de Verdragspartij weigert een tijdelijke verblijfsvergunning te geven aan vrouwen die het slachtoffer zijn van mensenhandel en die na een bedenktijd van 45 dagen niet verklaren dat zij daarvan slachtoffer waren en die niet willen of kunnen meewerken met de gerechtelijke autoriteiten. Het baart het Comité ook zorgen dat er geen afdoende informatie en gegevens beschikbaar zijn over de handel in vrouwen en meisjes, dat er weinig vervolgingen en veroordelingen van mensenhandelaars zouden plaatshebben en dat de middelen om de strijd tegen de handel in vrouwen en kinderen te voeren en de slachtoffers te helpen, ontoereikend zouden zijn.

25. Het Comité doet de aanbeveling dat de Verdragspartij:

- a) een tijdelijke verblijfsvergunning geeft aan vrouwen en meisjes die het slachtoffer zijn van mensenhandel en die niet willen of kunnen meewerken met de gerechtelijke autoriteiten om klacht in te dienen;
- b) een grotere inspanning levert om gevallen van mensenhandel te onderzoeken en de mensenhandelaars te vervolgen en te bestraffen;
- c) zorgt voor voldoende menselijke en financiële middelen voor de uitvoering van het beleid en de programma's ter bestrijding van mensenhandel;
- d) verder inspanningen levert om de slachtoffers van mensenhandel toegang te geven tot medische zorgen, psychologische begeleiding, rechtsbijstand en programma's voor rehabilitatie en re-integratie;
- e) de internationale, regionale en bilaterale samenwerking met de landen van herkomst, doorreis en bestemming versterkt om mensenhandel tegen te gaan door middel van de uitwisseling van informatie en de onderlinge afstemming van de gerechtelijke procedures voor de vervolging en de bestraffing van mensenhandelaars.

26. Het Comité spreekt zijn bezorgdheid uit over:

- a) het gebrek aan volledige informatie en gegevens over de omvang van de prostitutie in de Verdragspartij;
- b) het gebrek aan maatregelen om prostituéebezoek te ontmoedigen;
- c) het gebrek aan informatie over de maatregelen die de Verdragspartij heeft genomen om de vrouwen die uit de prostitutie willen stappen, alternatieven te bieden om in hun levensonderhoud te voorzien.

27. Het Comité doet de aanbeveling dat de Verdragspartij:

- a) een onderzoek uitvoert naar de omvang van de prostitutie op haar grondgebied en de dieperliggende oorzaken van de prostitutie van vrouwen en meisjes aanpakt, opdat zij minder kwetsbaar zouden zijn voor seksuele uitbuiting en mensenhandel;
- b) maatregelen treft om prostituéebezoek te ontmoedigen, meer bepaald door te overwegen het kopen van seksuele diensten strafbaar te stellen;
- c) de vrouwen en meisjes die uit de prostitutie willen stappen, te helpen en hen, onder andere maatregelen, alternatieven biedt om in hun levensonderhoud te voorzien.

Participatie in het politieke en openbare leven

28. Het Comité is verheugd over de vorderingen inzake de vertegenwoordiging van vrouwen in wetgevende instanties in alle bestuurslagen. Toch blijft het verontrust over het gebrekkige evenwicht in de vertegenwoordiging van mannen en

vrouwen, meer bepaald vrouwen uit etnische en religieuze minderheidsgroepen, in via benoeming in te vullen functies in de federale regering en de gewest- en gemeenschapsregeringen. Verder spreekt het Comité ook zijn bezorgdheid uit over de ondervetegenwoordiging van vrouwen in de diplomatieke dienst en internationale organisaties. Het baart het Comité ook zorgen dat de privésector een ontoereikend aantal maatregelen neemt en dat de evaluatie daarvan pas tegen 2023 is gepland. Dat maakt dat het zolang niet mogelijk is de eventueel noodzakelijke corrigerende maatregelen te treffen.

29. Het Comité vraagt dat de Verdragspartij maatregelen treft, zoals de invoering van quota, om de evenredige vertegenwoordiging van vrouwen en mannen te waarborgen, meer bepaald de vertegenwoordiging van vrouwen uit etnische minderheidsgroepen in via benoeming in te vullen functies in de federale regering en de gewest- en gemeenschapsregeringen en in de diplomatieke dienst en internationale organisaties. Het Comité doet de aanbeveling dat de Verdragspartij de voor de privésector ingestelde mechanismen versterkt om meer greep te krijgen op het probleem van de ondervetegenwoordiging van vrouwen in alle types van ondernemingen.

Onderwijs

30. Het Comité stelt met voldoening de hoge onderwijsprestaties van vrouwen en meisjes in de Verdragspartij vast maar blijft zich zorgen maken over:

- a) de keuze van vrouwen en meisjes voor traditioneel vrouwelijke studierichtingen;
- b) het voortbestaan van genderstereotypen in schoolhandboeken;
- c) het geringe aantal vrouwen onder het onderwijzend personeel in instellingen voor hoger onderwijs;
- d) het gebrek aan informatie over de schooluitval die vooral bij kinderen met een migratieachtergrond voorkomt, om te bepalen of meisjes vaker uitvallen dan jongens.

31. **Het Comité doet de aanbeveling dat de Verdragspartij:**

- a) **meer inspanningen levert om de keuzemogelijkheden van vrouwen en mannen op het gebied van academische studies en beroepsopleidingen te vergroten en nieuwe maatregelen treft om vrouwen en mannen aan te moedigen voor niet-traditionele studierichtingen en loopbanen te kiezen;**
- b) **ervoor zorgt dat in schoolhandboeken geen genderstereotypen meer voorkomen, dat vrouwenrechten worden opgenomen in leerplannen, academische opleidingen en lerarenopleidingen, om aldus gendergelijkheid te bevorderen en dat in het hoger onderwijs cursussen over de genderdimensie worden gegeven;**

c) vrouwen aanmoedigt om zich kandidaat te stellen voor leerfuncties in het hoger onderwijs en versneld werk maakt van de aanstelling van vrouwen in academische instellingen;

d) een onderzoek uitvoert naar de omvang en de onderliggende oorzaken van de schooluitval bij meisjes met een migratieachtergrond en met de conclusies van dit onderzoek aan de slag gaat om maatregelen uit te werken om hen te helpen in het leren volharden.

Werkgelegenheid

32. Het Comité uit zijn tevredenheid over de wet die in 2012 is goedgekeurd om de loonkloof tussen vrouwen en mannen tegen te gaan en over de wet uit 2011 over de vertegenwoordiging van vrouwen in de raden van bestuur van genoteerde vennootschappen en autonome overheidsbedrijven. Toch blijft het Comité zich zorgen maken over:

a) de nog steeds bestaande loonkloof tussen mannen en vrouwen en de horizontale en verticale segregatie op de arbeidsmarkt. Veel vrouwen werken immers deeltijds en verdienen dus minder. Dit heeft een nadelige invloed op hun loopbaan en hun pensioenopbouw;

b) de pas in 2023 geplande evaluatie van de toepassing van de wet inzake de vertegenwoordiging van vrouwen in de raden van bestuur van genoteerde vennootschappen en autonome overheidsbedrijven en het feit dat met het oog op een groter aandeel van vrouwen in de besluitvorming vergelijkbare tijdelijke maatregelen voor andere bedrijven niet worden overwogen;

c) het groot aantal klachten dat het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen heeft ontvangen over discriminatie die te maken heeft met zwangerschap en moederschap;

d) het gering aantal klachten over seksuele intimidatie dat de arbeidsrechtbanken gegrond achten (14,3 %) en de toename van het aantal klachten over seksuele intimidatie dat het Instituut tussen 2009 en 2011 heeft ontvangen;

e) het gebrek aan onderzoek naar discriminatie op grond van geslacht in het sociale zekerheidsstelsel.

33. **Het Comité doet de aanbeveling dat de Verdragspartij:**

a) verder bijzondere en krachtdadige maatregelen neemt om een einde te maken aan de beroepssegregatie en de loonkloof tussen mannen en vrouwen te verkleinen, in het bijzonder door toe te zien op de strikte toepassing van de wet van 2012 ter bestrijding van de loonkloof tussen mannen en vrouwen;

b) vrouwen meer mogelijkheden biedt om voltijds te werken;

c) overweegt om in de komende vier jaar het effect van de wet van 2011 inzake de vertegenwoordiging van vrouwen in de raden van bestuur van genoteerde vennootschappen en autonome overheidsbedrijven een eerste keer

te evalueren, evaluaties op geregelde tijdstippen uit te voeren en de uitkomst van de evaluaties op te nemen in haar volgende periodieke rapporten en overweegt om tijdelijke bijzondere maatregelen te nemen waardoor vrouwen een groter aandeel verwerven in de besluitvorming in bedrijven die niet onder de wet van 2011 vallen;

d) ervoor zorgt dat vrouwen daadwerkelijk toegang hebben tot de rechter in geval van discriminatie die te maken heeft met zwangerschap en moederschap of in geval van seksuele intimidatie;

e) een onderzoek uitvoert naar discriminatie op grond van geslacht in het sociale zekerheidsstelsel.

Gezondheid

34. Het Comité is zeer verontrust over het volgende:

a) het bijzonder hoge aantal gemelde gevallen van sterilisatie bij vrouwen met een mentale of psychosociale handicap;

b) het hoge aantal borstkankers in vergelijking met de percentages in andere Europese landen.

35. **Het Comité doet de aanbeveling dat de Verdragspartij :**

a) ervoor zorgt dat in de praktijk vrouwen met een mentale of psychosociale handicap aan wie rechtsbekwaamheid is ontzegd of van wie de rechtsbekwaamheid is beperkt in geen geval een sterilisatie ondergaan zonder dat ze daarvoor toestemming hebben en dat die vrouwen de nodige begeleiding krijgen om met kennis van zaken te beslissen over het wel of niet instemmen met sterilisatie;

b) meer inspanningen levert om vrouwen bewust te maken van het belang van een regelmatige borstscreening.

Vrouwen uit kansarme groepen

36. Het Comité is verontrust over de aanhoudende discriminatie van migrantenvrouwen, waaronder de diverse en onderling samenhangende vormen van discriminatie op grond van geslacht of om andere redenen zoals etnische afkomst of godsdienst, zowel in de maatschappij in het algemeen als in hun eigen gemeenschappen.

37. **Het Comité doet de aanbeveling dat de Verdragspartij maatregelen treft om een einde te maken aan de discriminatie van migrantenvrouwen, waaronder de diverse en onderling samenhangende vormen van discriminatie zowel in de maatschappij in het algemeen als in hun eigen gemeenschappen, en dat ze werkt aan een positieve beeldvorming over vrouwen die behoren tot etnische of religieuze minderheden.**

38. Het Comité neemt bezorgd nota van het toenemende aandeel van vrouwen in de oudere bevolking en van de diverse vormen van discriminatie waarmee oudere vrouwen te maken hebben.

39. **Overeenkomstig algemene aanbeveling nr. ° 27 inzake oudere vrouwen en de bescherming van hun grondrechten, doet het Comité de aanbeveling dat de Verdragspartij bijzondere aandacht schenkt aan de precaire situatie van oudere vrouwen, en dat ze maatregelen treft die afgestemd zijn op hun economische en emotionele situatie en hun gezondheidstoestand om armoede en isolement te voorkomen; ook doet het Comité de aanbeveling dat de Verdragspartij voorziet in centra die specifiek gericht zijn op de noden van oudere vrouwen, meer bepaald alleenstaande vrouwen en vrouwen zonder ondersteuning van familie.**

40. Het Comité is verontrust over de diverse en onderling samenhangende vormen van discriminatie waarmee vrouwen met een handicap te maken hebben en over het vele geweld tegen hen.

41. **Het Comité doet de aanbeveling dat de Verdragspartij haar optreden versterkt om een einde te maken aan de discriminatie van en het geweld tegen vrouwen met een handicap.**

42. Het Comité is tevreden over de instelling van een juridisch en institutioneel kader waardoor personen met een rechtmatige vrees voor genderspecifieke vervolging, de vluchtelingenstatus kunnen toegekend krijgen. Toch is het Comité ook verontrust over het feit dat niet-begeleide [minderjarige ?] meisjes die asiel aanvragen, niet noodzakelijk een vrouwelijke begeleider wordt toegewezen en dat asielzoeksters niet systematisch door een vrouwelijke advocaat of tolk worden bijgestaan.

43. **Het Comité doet de aanbeveling dat de Verdragspartij vrouwelijke voogden toewijst aan niet-begeleide meisjes die asiel aanvragen en een vrouwelijke advocaat en tolk aan vrouwen die asiel aanvragen.**

44. Het verontrust het Comité dat transgender vrouwen die de erkenning van hun genderidentiteit wensen, een lange en omslachtige procedure moeten doormaken en dat ze verplicht zijn zich te onderwerpen aan een psychiatrisch onderzoek en een sterilisatie of een heelkundige ingreep moeten ondergaan.

45. **Het Comité doet de aanbeveling dat de Verdragspartij:**

a) **de procedure versoepelt die transgender vrouwen moeten volgen voor de erkenning van hun genderidentiteit, in die zin dat zij de procedure versnelt en ze transparanter en toegankelijker maakt;**

b) **de bestaande wetgeving en praktijken aanpast, met name de wet van 10 mei 2007 betreffende de transseksualiteit, met de bedoeling een einde te maken aan de verplichting dat transgender vrouwen die de erkenning van hun genderidentiteit wensen, zich moeten onderwerpen aan een psychiatrisch onderzoek en een sterilisatie of een heelkundige ingreep moeten ondergaan.**

Verzamelen en analyseren van gegevens

46. Het Comité toont zich bezorgd over het algemene gebrek aan statistische gegevens. Het wijst erop dat het noodzakelijk is te beschikken over naar geslacht, leeftijd, geografisch gebied en sociaal-economische status uitgesplitste gegevens om de situatie van de vrouwen juist te kunnen beoordelen, om te kunnen bepalen of zij het slachtoffer zijn van discriminatie, met kennis van zaken een gericht beleid te ontwikkelen en de voortgang in de verwezenlijking van gendergelijkheid op alle door het Verdrag bestreken gebieden te controleren en te evalueren.

47. **Het Comité vraagt dat de Verdragspartij een systeem van gendergelijkheidsindicatoren uitwerkt om beter naar geslacht en andere relevante criteria uitgesplitste gegevens te kunnen verzamelen en aldus het effect en de doeltreffendheid te kunnen meten van voorschriften en programma's die tot doel hebben het beginsel van gendergelijkheid te integreren en vrouwen de kans te geven hun fundamentele rechten ten volle uit te oefenen. In dit verband vestigt het Comité de aandacht van de Verdragspartij op zijn algemene aanbeveling nr. 9 inzake statistische gegevens met betrekking tot de situatie van vrouwen.**

Amendement op alinea 1 van artikel 20 van het Verdrag

48. **Het Comité moedigt de Verdragspartij aan om zo vlug mogelijk haar goedkeuring te hechten aan de wijziging van alinea 1 van artikel 20 van het Verdrag betreffende het tijdschema voor de vergaderingen van het Comité.**

Verklaring en actieprogramma van Beijing

49. **Het Comité vraagt dat de Verdragspartij de maatregelen met het oog op de toepassing van de Verdragsbepalingen uitwerkt in de geest van de Verklaring en het Actieprogramma van Beijing.**

Millenniumontwikkelingsdoelstellingen en het post-2015 ontwikkelingskader (voor de periode na 2015)

50. **Het Comité vraagt dat de Verdragspartij bij alle inspanningen die ze doet voor de verwezenlijking van de millenniumontwikkelingsdoelstellingen en het post-2015 ontwikkelingskader een initiatief opneemt ter bevordering van de integratie van de genderdimensie, overeenkomstig de bepalingen van het Verdrag.**

Verspreiding

51. Het Comité herinnert aan de plicht die de Verdragspartij heeft om de bepalingen van het Verdrag stelselmatig en regelmatig toe te passen. Het Comité vraagt met aandring dat de Verdragspartij, tegen de indiening van haar volgende periodiek rapport, alles in het werk stelt om bij voorrang gevolg te geven aan deze slotopmerkingen en aanbevelingen. Zo vraagt het Comité dat de Verdragspartij de slotopmerkingen onmiddellijk in de officiële landstalen meedeelt aan de betrokken overheidsinstellingen op alle bestuursniveaus (nationaal, regionaal en lokaal), met name aan de Regering, het federale Parlement en de gerechtelijke instanties, opdat zij er het nodige gevolg kunnen aan geven. Het Comité moedigt de Verdragspartij aan om samen te werken met alle betrokken partijen, zoals werkgeversorganisaties, vakorganisaties, mensenrechtenorganisaties en vrouwenverenigingen, universiteiten, onderzoeksinstellingen en de media. Het doet de aanbeveling deze slotopmerkingen in een passende vorm en met het oog op een eenvoudiger toepassing ervan, te verspreiden onder de lokale overheden. Voorts vraagt het Comité dat de Verdragspartij het Verdrag, het facultatief protocol en de relevante rechtspraak, evenals de algemene aanbevelingen van het Comité, blijft verspreiden onder alle betrokken partijen.

Ratificatie van andere verdragen

52. Het Comité merkt op dat als de Verdragspartij toetreedt tot de negen belangrijkste internationale instrumenten inzake mensenrechten¹, vrouwen hun individuele vrijheden en fundamentele rechten in alle aspecten van hun leven ten volle zouden kunnen uitoefenen. Daarom moedigt het Comité de Verdragspartij aan om de ratificatie van het Verdrag inzake de bescherming van de rechten van alle migrerende werknemers en hun gezinsleden te overwegen.

Aan de slotopmerkingen te geven gevolg

53. Het Comité vraagt dat de Verdragspartij in de loop van de twee volgende jaren, schriftelijk informatie verstrekt over de maatregelen die ze heeft genomen voor de toepassing van de aanbevelingen in de punten 21 b) en c) en 25 a).

¹ Het Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten, het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten, het Internationaal Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie, het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen, het Verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of ontorende behandeling of bestraffing, het Verdrag inzake de rechten van het kind, het Internationaal Verdrag inzake de bescherming van de rechten van alle migrerende werknemers en hun gezinsleden; het Internationaal Verdrag inzake de bescherming van personen tegen gedwongen verdwijning.; en het Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap.

Opstelling van het volgende rapport

54. Het Comité verzoekt de Verdragspartij haar volgende periodiek rapport, dat dan het achtste is, in november 2018 voor te leggen.

55. Het Comité vraagt dat de Verdragspartij de geharmoniseerde richtlijnen inzake de opstelling van rapporten in het kader van de internationale instrumenten inzake mensenrechten in acht neemt, in het bijzonder de richtlijnen over de opstelling van de gemeenschappelijke basisdocumenten en de documenten inzake de toepassing van elk instrument (HRI/GEN/2/Rev.6, hst. I).